

Эксакусто. – Изд-во 2-е. – Ростов н/Д: Феникс, 2006. – 375 с.

2. Карпенко О.Г. Соціальне становлення особистості підлітка в тимчасових об'єднаннях за інтересами: дис. ...канд. пед. н.: 13.00.01 / Карпенко Олена Георгіївна; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 1999. – 191 с.
3. Кузнєцов А.М. Психолог у дитячому тимчасовому колективі / А.М. Кузнєцов. – Кіровоград: «Інформаційна мережа», 2004. – 62 с.
4. Маралов В.Г. Основы самопознания и саморазвития: Учебн. пособ. для студ. сред. пед. учеб. завед. – 2 изд., стер. – М.: Изд. центр «Академия», 2004. – 256 с.
5. Технологія проведення тренінгів з формування здорового способу життя молоді / Г.М. Бевз, О.П. Главник. – К.: Український інститут соціальних досліджень. – 2005. – Кн. 1. – 176 с.
6. Трубавіна І.М. Проблеми і шляхи підготовки майбутніх педагогів до роботи в дитячих оздоровчих таборах / І.М. Трубавіна // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. - №9. – С. 102-104.

**Н.О.Мирошніченко,
НПУ імені М.П.Драгоманова**

УДК 37. 032: 371.72 – 053.6

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТІ РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Анотація

У статті уточнена і розширена сутність поняття «ціннісне ставлення до репродуктивного здоров'я» в контексті його формування у підлітків загальноосвітньої школи.

Ключові слова: репродуктивне здоров'я підлітків, ціннісне ставлення, організаційно-методичні умови, адаптація, соціалізація, індивідуалізація.

Аннотация

Статья является теоретико-экспериментальным исследованием проблемы формирования ценностного отношения к репродуктивному здоровью у подростков общеобразовательных школ.

Ключевые слова: репродуктивное здоровье подростков, ценностное отношение, организационно-методические условия, адаптация, социализация, индивидуализация.

Annotation

The article is dedicated to the problem of organization methodical conditions of formation valuable attitude to reproductive health of teenagers. The thesis is designed to specify the essence of the notion of «value attitude to the reproductive health» in the context of its formation with the teenagers of schools.

Key words: reproductive health of teenagers, value attitude, components of a value attitude, organization methodical conditions, adaptation, socialization, individualization.

Формування у підростаючого покоління ставлення до свого здоров'я як до домінуючої людської цінності – одне з основних завдань держави. Між тим сучасні умови розвитку українського суспільства характеризується погіршенням здоров'я населення взагалі і дітей, і молоді зокрема. Особливо це стосується репродуктивного здоров'я підлітків.

Основні підходи до збереження і зміцнення здоров'я дітей визначені Національною Доктриною розвитку освіти, Державними національними програмами «Здоров'я нації», «Репродуктивне здоров'я», «Про рекламу та заходи з попередження і зменшення вживання тютюнових виробів», Законами України «Про охорону дитинства», «Про соціальну роботу з дітьми і молоддю», «Про захист населення від інфекційних захворювань», «Про заходи з попередження і зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» та ін.

Різноманітні аспекти означеної проблеми привертають увагу як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. У філософсько-соціологічному аспекті її розглядали Б. Ананьєв, А. Здравомислов, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн, Н. Чавчавадзе та ін. Вивченню і осмисленню сутності категорії «цінність», розкриттю впливу ціннісних новоутворень на розвиток і життєдіяльність особистості, ставлення особистості до життєвих цінностей досліджували С. Анісімов, О. Лазурський, В. М'ясищев, Б. Ломов, С. Рубінштейн та ін. Ученими М. Амосовим, Г. Апанасенко, І. Брехманом, В. Петленком та ін. досліджено феномен здоров'я. Наукові праці Е. Бабаяна, Е. Бехтеля, Д. Зарідзе, Г. Морозова, В. Оржеховської, О. Пилипенко, С. Свириденко, Е. Скворцової, І. Стрельчука, Н. Фелінської свідчать, що гострота проблеми стану здоров'я у сучасному суспільстві тісно пов'язана зі стійким ростом абіологічних тенденцій у негативних відхиленнях поведінки неповнолітніх.

Питання збереження здоров'я, формування культури здоров'я і здорового способу життя у школярів висвітлюються у дослідженнях Т. Бойченко, Г. Бондаренко, В. Бурдуна, Е. Вільчковського, Г. Власюк, В. Горащука, Н. Денисенко, О. Дубогай, Г. Дабагяна, С. Кириленко, М. Кобринського, С. Свириденко, Г. Силіної та ін.

У дисертаціях В. Акутиної, Г. Бондаренко, О. Василенко, Є. Вакуленко, С. Лапаєнко, Н. Юнаєвої, А. Якушева, розглядаються різні підходи до підвищення ефективності педагогічної профілактики вживання наркотичних речовин, статевого виховання підлітків, з урахуванням їхніх вікових особливостей і способу життя.

Для розуміння методологічних основ ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я необхідно розглянути його у взаємовідношенні: здоров'я - репродуктивне здоров'я - здоровий спосіб життя - ціннісне ставлення до репродуктивного здоров'я. Всесвітня Організація охорони Здоров'я розглядає здоров'я як ступінь здатності індивіда або групи, з одного боку, реалізувати свої бажання і задовольнити свої потреби, а з іншого - змінювати оточення або кооперуватися з ним. Загальновідомо, що людина є предметом вивчення багатьох природничих (біологія, антропологія, фізіологія, медицина та ін) і суспільних (філософія, психологія, педагогіка, соціологія тощо) наук. Як відомо, здоров'я населення є інтегральним показником суспільного розвитку держави, відображенням її політичного, соціально-економічного та морального стану, могутнім фактором формування демографічного, економічного, трудового потенціалів держави й суспільства. В останні десятиліття світова наука віднесла проблему здоров'я, в широкому розумінні цього поняття, до кола глобальних проблем, рішенням яких обумовлені характеристики майбутнього

розвитку людства, та й навіть сам факт подальшого існування його як біологічного виду.

Важливою складовою здоров'я є репродуктивне здоров'я. Поняття «репродуктивне здоров'я» отримало своє поширення у світі з 1980-х роках минулого століття, і за своїм змістом тісно пов'язане з правом жінок і чоловіків на охорону здоров'я у сфері репродуктивної системи та здорового способу життя. Під репродуктивним здоров'ям, у відповідності з рекомендаціями Програми дій Міжнародної конференції з питань народонаселення і розвитку розуміється стан повного фізичного і соціального благополуччя, а не просто відсутність хвороб і недуг в усіх сферах, що стосуються репродуктивної системи, її функцій і процесів, включаючи відтворення і гармонію в психосоціальних стосунках у сім'ї [1, с.101]. Репродуктивне здоров'я розглядається як частина громадського здоров'я (частина здоров'я суспільства) - медико-соціальним ресурсом і потенціалом суспільства, який сприяє забезпеченню національної безпеки. Здоров'я суспільства обумовлено комплексною дією соціальних, поведінкових та біологічних факторів, для його поліпшення лежить в основі тривалості і якості життя, добробуту людей, гармонійного розвитку особистості і суспільства.

Поняття «репродуктивне здоров'я» тісно пов'язане з поняттям «здоровий спосіб життя» [2]. З філософської точки зору «спосіб життя» - це поняття, що характеризує особливості повсякденного життя людей. Воно охоплює працю, побут, форми використання вільного часу, задоволення матеріальних і культурних потреб, участь у громадському та політичному житті» [3, с.303].

Отже, здоровий спосіб життя - спосіб життєдіяльності, спрямований на збереження і поліпшення репродуктивного здоров'я. Сучасні дослідники трактують здоровий спосіб життя як «форми повсякденного життя, які відповідають гігієнічним правилам, розвивають адаптивні можливості організму, сприяють успішному відновленню, підтримці і розвитку його резервних можливостей, повноцінному виконанню особистістю соціально - психологічних функцій». Підсумовуючи вищевикладене та аналіз сучасних дисертаційних досліджень, присвячених проблемі формування ціннісного ставлення до здоров'я та здорового способу життя, вважаємо за необхідне зазначити недостатнє висвітлення питання психологічної сутності зазначеного процесу, недостатнє розкриття механізмів і засобів розвитку ціннісного ставлення до здоров'ю, неповну експериментальну вивченість умов його розвитку, що свідчить про важливість вивчення психологічних складових даного процесу, підтверджує актуальність цього дослідження і обґрунтовує обрану тему та його мету.

На нашу думку, здоров'я повинно бути однією з головних цілей в житті, самоціллю. Інакше здоров'я буде використовуватися в якості засобу (а не виступати умовою, як вказує Ст. Беленов) досягнення всіх інших значущих цінностей і ставлення до нього не буде ціннісним.

Цінності мають істотний вплив на свідомий вибір людиною життєвих цілей і стратегій поведінки. Якщо розглядати виховання (одна з основних педагогічних категорій) як «передачу історичного та культурного досвіду від покоління до покоління» та «впровадження в свідомість певної системи

цінностей», то критеріями будуть служити «добро» - як вчинення благих вчинків, «істина» - як керівництво при оцінці дійсності, «здоров'я» - як творення. Таким чином, загальнолюдські цінності «були і залишаються моральним імперативом побудови народної освіти» [4, с. 42].

Грунтуючись на тих висновках, які були нами зроблені в процесі аналізу наукових робіт, сформулюємо робоче визначення поняття «цінність», якого і будемо дотримуватися в нашому дослідженні. Цінність є явища, властивості і предмети, які мають позитивну значущість для суспільства в цілому і окремих особистостей і в єдності об'єктивно-суб'єктивного, абсолютно-відносного виступають в якості символів блага у світі реального й ідеального.

Психолого-педагогічний аналіз наукових праць з проблеми ціннісних відносин дозволив сформулювати наступне визначення цієї категорії: Ціннісне ставлення до репродуктивного здоров'я - це особливе ставлення, при якому зв'язок суб'єктного «я» та репродуктивного здоров'я розуміється та оцінюється на особистісно-значущому рівні, коли відбувається внутрішнє прийняття репродуктивного здоров'я як цінності, коли відчуття постійної потреби в ньому є показником сформованості «стійкого переконання, коли ціннісні відносини - найважливіші елементи внутрішньої структури особистості, закріплені життєвим досвідом індивіда, всією сукупністю його переживань і обмежують значуще, суттєве для даної людини. Підкреслимо, що ціннісне ставлення до репродуктивного здоров'я з діяльністю утворюють нерозривне ціле, яке існує завдяки детермінаційній взаємозв'язку між ціннісним ставленням і ціннісним усвідомленням.

У такому разі формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків це процес осмислення та переосмислення підлітком свого ставлення до репродуктивного здоров'я, яке проявляється в ході його спілкування з іншими людьми, активного освоєння норм і засобів здорового способу життя, взаємодії, поведінки; що виражається, з одного боку, у побудові нового образу себе («Я»), а з іншого - у виробленні більш адекватних знань і переконань щодо репродуктивного здоров'я, з їх подальшим втіленням у вигляді конкретних дій. Як педагогічна проблема, ціннісне ставлення до репродуктивного здоров'я є об'єктом громадянського виховання, а саме спосіб організації життєдіяльності особистості, значущість і актуальність даної проблеми в контексті здорового способу життя. Процес формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я включає реалізацію мети профілактичної діяльності адекватними педагогічними способами. Така діяльність у школі, обмежуючи і мінімізуючи вплив негативних чинників, є умовою поліпшення технології всього навчально-виховного процесу, що забезпечує її цілеспрямований характер. І навпаки, прорахунки у педагогічній діяльності, що негативно впливають на учня, створюють додаткову ситуацію ризику. Процес формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я неможливий без відповідної організації, управління та керівництва ним; він повинен бути добре продуманий, науково обґрунтований. Тому питання організації даного процесу виступають на перший план. Поняття «організація» трактується як внутрішня упорядкованість, узгодженість, взаємодія більш або менш диференційованих і автономних частин цілого, обумовлених його

Підлітковий вік традиційно вважається найважчим у виховному відношенні, що пов'язують найчастіше з статевим дозріванням як причиною різних психофізіологічних і психічних відхилень. У час бурхливого росту та фізіологічної перебудови організму у підлітків виникають почуття тривоги, підвищена збудливість, змінюються депресією. Емоційну нестабільність посилює з'являється в процесі статевого дозрівання сексуальне збудження [6, с.75]. Різко підвищується інтерес до своєї зовнішності, формується новий образ фізичного «Я».

У підлітковому віці переплітаються суперечливі тенденції. З одного боку, досить характерними стають негативізм, дисгармонійність у будові особистості, зміщення усталеною системи інтересів і спрямувань дитини. З іншого боку, підлітковий вік відрізняється безліччю позитивних факторів: зростає самостійність, більш різноманітними та змістовними стають міжособистісні відносини, розширюється сфера його діяльності тощо [7, с.203].

Формування системи ціннісних відносин особистості підлітка здійснює :

- а) адаптація, яка полягає в усуненні тривоги і підтримці балансу в системі " людина-середовище допомогою модифікації ціннісних орієнтацій;
- б) соціалізація, що відображає внутрішнє прийняття цінностей значущих інших;
- в) індивідуалізація, спрямована на вироблення власної автономної системи цінностей.

Слід зазначити, що особливістю становлення та розвитку ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітка, як його індивідуальної характеристики, є те, що воно за своєю природою соціальною але індивідуальною по формі вираження і ґрунтується на трьох основних типах систем ціннісних орієнтацій: тип « адаптується» до системи (орієнтація на цінності виживання і самоствердження), тип «ідентифікується» до системи (в основі конформність, що дозволяє орієнтуватися на традиційні цінності), тип « самоактуалізуючий» до системи (автономна, орієнтується на цінності здорового способу життя та особистісний ріст, з розвиненим критичним мисленням). Відношення реального і можливого, відношення між «є» і «може бути» - ось та інтелектуальна інновація, яка стає доступною в підлітковому віці. Саме сьогодні в освітньому просторі України постала необхідність побудови такого процесу формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у школярів, який би на достатньому науково - методичному рівні забезпечив його формування у підлітків загальноосвітньої школи.

Література

1. Бодрова В. В. Политика народонаселения : настоящее и будущее / В. В. Бодрова, Е. Н. Бодрова. – М. : МаксПресс, 2000. – 240 с.
2. Репродуктивное здоровье (руководство для врачей) / Б. М. Ворник (ред.) ; М-во здравоохранения Украины ; Укр. ассоциация планирования семьи. – К. : ИЦ «Семья». 1999. – 128 с.
3. Современный философский словарь / под. ред. В. Е. Кемерова. – М. ; Бишкек ; Екатеринбург, 1996. – 608 с.
4. Канішевська Л. В. Педагогічні основи виховання соціальної зрілості учнів старших

- класів шкіл-інтернатів для дітей-сиріт, які залишилися без піклування батьків / Л. В. Канішевська. – К. : СТИЛОС, 1998. – 147 с.
5. Социальные технологии : толковый словарь / отв. ред. В. Н. Иванов. – М.; Белгород: Луч–Центр инновац. технологий, 1995. – 120 с.
 6. Гасникова Е. Н. Методологические и организационные основы сохранения и укрепления репродуктивного здоровья подростков / Е. Н. Гасникова // Наук. вісн. Чернівецьк. ун-ту : зб. наук. пр. Сер.: Педагогіка та психологія. – Чернівці : Рута, 2005. – Вип. 271. – С. 24–30.
 7. Гаснікова О. М. Підготовка вчителя загальноосвітніх шкіл до формування у підлітків ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я / О. М. Гаснікова // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. Ін-ту проблем виховання АПН України. – Кам'янець-Подільський, 2009. – Вип. 13., кн. 2. – С. 256–263.
 8. Гаснікова О. М. Актуальные аспекты формирования здорового образа жизни в современном обществе / Гаснікова О. М. // Педагогічна освіта : теорія і практика : зб. наук. пр. – К. : КМПУ ім. Грінченка, 2009. – №10, част. II. – С. 13–18.

**Н. М. Дзюбенко,
НПУ імені М.П.Драгоманова**

УДК 373.5.015.31:33

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Анотація

У статті теоретично обґрунтовано сутність та особливості процесу формування у старшокласників економічної культури.

Ключові слова: економічна культура, формування економічної культури старшокласників, економічна культура особистості, загальна культура особистості.

Аннотация

В статье теоретически обоснована сущность и особенности процесса формирования у старшеклассников экономической культуры.

Ключевые слова: экономическая культура, формирование экономической культуры старшеклассников, экономическая культура личности, общая культура личности.

Annotation

The essence and features of senior pupils' forming process were theoretically grounded in the article.

Keywords: economic culture, formation of senior pupils' economic culture, economic culture of personality, general culture of personality.

Сучасний етап розвитку незалежної України характеризується значними трансформаційними процесами в соціально-економічній сфері, оновленням структури ринкових відносин, посиленням уваги до системи формування конкурентоспроможності молодих громадян та їх здатності до повноцінної життєдіяльності в суспільстві при нових економічних умовах. Перехід до регульованої ринкової економіки змінює пріоритети освітньої політики,